

УДК 298 (477)

Ожорокова І. Г.,*аспірантка кафедри історії України Запорізького національного університету*

ФОРМУВАННЯ ОБРЯДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНСЬКИХ РІДНОВІРІВ

У статті проаналізовано процес формування обрядової системи українського неоязичництва, його специфіку. Визначено способи творення рідновірської обрядовості та їхні особливості в окремих неоязичницьких об'єднаннях.

Ключові слова: *релігія, неоязичництво, рідновіри, обрядово-культурна система.*

Формирование обрядовой системы украинских родноверов

В статье проанализирован процесс формирования обрядовой системы украинского неоязычества, его специфику. Определены способы создания родноверческой обрядовости и их особенности в отдельных неязыческих объединениях.

Ключевые слова: *религия, неоязычество, родноверие, обрядово-культурная система.*

The formation of ritual system of Ukrainian native faith

The article analyzed the process of formation of ritual system of Ukrainian neo-paganism and its specificity. Methods of creating of native faith's rituals and their specific features in different neo-pagan confessions are determined.

Key words: *religion, neoyazichnictvo, ridnoviri, ceremonial-cult system.*

Рідновіри – це самоназва представників неоязичницького релігійного руху, які ставлять собі за мету відродження рідної (тобто етнічної, дохристиянської) української віри. Їхні громади набули поширення в Україні зі здобуттям нею державної незалежності. Хоча на сьогодні неоязичницькі організації вже втратили динаміку свого зростання, все ж вони залишаються невід'ємним й непересічним елементом сучасного українського релігійного та культурного простору. Це привертає до рідновірства увагу суспільства та дослідників різних напрямків.

Обрядовість є вагомим складовим елементом будь-якої релігійної системи. Особливого значення вона набуває для українських неоязичницьких конфесій, адже зовнішня складова була важливою перш за все для прадавніх вірувань, які вони й намагаються відроджувати. Рідно-

вірам притаманна яскрава та видовищна форма проведення сакральних дій. Це є не останнім фактором, що приваблює до неоязичництва українців через притаманне нашій ментальності обрядовіство.

Особливості культової системи рідновірів вже були описані А. Колонним [1], Ю. Стельмашенко [2], Т. Беднарчиком [3, 4, 5] та іншими дослідниками. Вони подані в творах самих неоязичників [6, 7], на сторінках їхніх періодичних видань, сайтах тощо.

Розглянемо окремо сам процес формування обрядової системи українських рідновірів.

Становлення та організаційне оформлення українського неоязичництва відбувалося в країнах діаспори – переважно США та Канаді. Там почалося й формування його обрядовості.

Основоположник українського неоязичництва Володимир Шаян у розробці своєї релігійної системи робив упор переважно на філософські вірознавчі аспекти. Практичної культової системи ним розроблено не було.

Натомість вже засновник РУНВіри Лев Силенко із збільшенням кількості прихильників своєї конфесії почав розробляти її обрядові застави. І хоча його вчення є штучним новотвором, що заперечує відродження давньоруського багатобожжя, воно увібрало в себе значну частину календарних свят народної дохристиянської традиції.

Власні обрядові системи виробили і найсильніші з організацій, що відкололися від РУНВіри.

Громада Визнавців Української Віри, очолена С. Гринько, використовувала кілька молитов, зокрема, “Ранішню молитву” та “Молитву перед важливими починаннями”, застосовувала медитативні практики. Але розгорнути віровчення та налагодити систематичні культові дії громаді не вдалося через її самоліквідацію. [3; 33]

М. Боровик, голова громади “Бог є один”, виступаючи за “чистоту віри та обрядів” обстоює максимальне спрощення останніх. Він вважає, що найкращим служінням Богу є виконання людиною свого призначення, а молитва повинна бути лише висловленням пошани до нього. Тому не має значення місце, де вона відбувається. [4, с. 36]

Важливе місце у культовій системі Громади імені Лесі Українки займало запозичене в РУНВірі вшанування прародителів – Тата Оря та Мами Лель. Крім того поширений культ пророків – Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка. [5, с. 177]

Громадам неоязичників, що постали в Україні з 1991 р., великою мірою довелося починати творення обрядовості спочатку. Незважаючи на те, що у 1991 р. вже була видана праця Л. Силенка “РУНВіра. Священна Книга Обрядів: Требник” [6], громади рунвістів в Україні відчували го-

стрий дефіцит в подібній літературі, про що постійно згадується в їхніх періодичних видання, зокрема, газеті “Світло Оріяни”.

Не маючи усталеної обрядово-культової системи, українські рідновіри змушені були творити її самостійно. Зокрема, святковий календар розроблявся наступним чином: кожна громада мусила подати свої пропозиції до ОСІДУ (управлінського центру), де вони повинні були систематизуватися й “на основі спільних розробок творитиметься Єдиний Календар РУНВіри з усіма святами, знаменними датами тощо”. [8, с. 2]

Запорізька громада РУНВіри “Оріяна”, яка в 90-х роках ХХ ст. була однією з провідних, розробила сценарій Священної Години (богослужіння), який опублікувала на сторінках свого друкованого органу як зразок для інших громад. [9, с. 2]. Так протягом 1990-х років творилася обрядова система РУНВіри в Україні.

По-різному підходили до цього процесу ті неоязичницькі напрямки, які постали згодом. Вони часто запозичували вже напрацьоване попереднім досвідом, вносячи лише певні корективи.

Так, конфесія Собор Рідної Української Віри ввела до своєї практичної діяльності обов’язкові щоденні молитви, необхідність відвідання щотижневих богослужінь. Був створений Інститут Духовного Цілителства, запроваджена власна медитативна практика. [1, с. 66]

Декларується, що створення обрядів у Родовому Вогнищі Рідної Православної Віри відбувається шляхом медитацій-“дивлення”. Після “дивлення” відбувається обговорення між волхвами і “проводиться дослідне випробовування обряду, в ході якого усвідомлюється значення тих чи інших елементів і відбувається його емоційно-психологічне сприйняття. Наступний етап – розумова робота над сутністю всіх елементів обряду та перевірка на відповідність звичаєвим уявленням про Всесвіт і Людину та можливість безпосереднього виконання”.

При цьому провідники Родового Вогнища наголошують, що відбувається не творення, а пригадування обряду, і що ними повністю сприймається й використовується збережена в народі обрядова традиція, але через спотворення й втрату окремих елементів вона потребує вищеописаної “обробки”. Шляхом такої практики творяться обряди, які, на думку їхніх авторів, “відповідають вічному Поконому, Закону Прави та вибудовуються відповідно до змінених обставин довкілля”. [7, с. 13]

Натомість очільники Об’єднання Рідновірів України усіляко підкреслюють саме відродження язичницьких обрядів у їхньому прадавньому незмінному стані, хоча, безумовно, й вони не обходяться без власної творчості у процесі творення культової системи.

Через таку розбіжність у поглядах на питання відродження обрядовості та зумисне бажання відрізнитися одна від одної між різними рід-

новірськими конфесіями, не лише окремі ритуали, а й календарні цикли в різних неоязичницьких організаціях є доволі відмінними. Проте вони співпадають в основних святах – тобто тих, час, значення та система обрядових дій яких збереглися в етнографічних відомостях чи традиційному річному колі свят українців, що дійшли до сучасності.

Нестача джерел, зміна соціально-економічних умов життя, ментальності народу не дають можливості рідновірам відроджувати дохристиянську обрядовість у первинному вигляді. Та й ті, що близькі до прадавньої язичницької традиції, в сучасному світі просто втрачають свій первісний зміст. Це дає дослідникам підстави зауважити, що в культовій діяльності рідновірів “на перший план висувається не стільки потреба в обрядовій дії, пов’язана зі способом життєдіяльності та забезпеченням благами життя, скільки сама ідея простого повернення до звичаїв, яких дотримувалися предки українського народу”. [10, с. 16]

Обрядово-культова система рідновірів базується на поєднанні дохристиянських та християнських елементів. Це зумовлюється, з одного боку, тим, що зараз вже дуже важко виокремити в народній традиції суто язичницьке та суто християнське, настільки міцно це переплетене у сучасному православ’ї. З іншого боку, провідники неоязичництва інколи свідомо запозичують (звичайно, не визнаючи цього) окремі елементи з християнства. На нашу думку, це відбувається з наступних причин.

По-перше, це нестача інформації про дохристиянську обрядовість для творення повноцінної культової системи.

По-друге, ці християнські елементи є звичними для українців, і тут рідновіри певною мірою повторюють історію, коли християнство, щоб прижитися, увібрало в себе багато язичницького.

В свою чергу, це визначає особливості відродження дохристиянських вірувань українськими неоязичниками. Вони полягають у намаганні поєднати ті елементи язичницького, що у модифікованому вигляді дійшли до наших часів, із плодами власної творчості, а часом і запозиченнями з християнства. Це пояснюється неможливістю повного відродження дохристиянських вірувань через брак джерел та намаганням пристосувати язичницьку віру до сучасних реалій життя.

Зі сформованого таким чином віровчення постає й обрядово-культова система сучасних язичників, що базується на синтезі етнографічних залишків прадавніх обрядів, запозиченні християнських елементів й часом власної творчості провідників рідновірського руху. За таким принципом розробляється і святково-календарна система українських неоязичників, і їхня обрядова практика.

Процес формування обрядової системи рідновірів загалом відповідає

основним етапам історичного розвитку українського неоязичництва, на пряму залежачи від ступеня сформованості релігійного вчення та його поширення серед населення. Як ідеологічне та організаційне становлення рідновірства, так і початкове оформлення й подальше вдосконалення обрядовості, опанування нею відбулися у середовищі діаспори на Заході. З поширенням неоязичницького руху на теренах України та його розгалуженням відбувається й розвиток, деталізація й диференціація культово-обрядової системи окремих рідновірських конфесій.

На сьогодні до обрядовості більшої частини неоязичницьких організацій входять такі складові: напрацювання попередніх ідеологічних провідників з діаспори; традиції дохристиянських ритуалів, збережених в етнографічних матеріалах й так чи інакше самостійно інтерпретованих та пристосованих конфесією; окремі елементи, запозичені з християнства; власні доробки. Обряди рідновірських конфесій різняться одна від одної як за індивідуальними розробками, так і співвідношенням та осмисленням всі перерахованих складових.

Список використаних джерел та літератури:

1. Колодний А. Україна в її релігійних виявах. Монографія / Колодний Анатолій. – Львів : СПОЛОМ, 2005. – 336 с.
2. Стельмашенко Ю. “Ми підем у світ “Мага Віри” / Стельмашенко Ю. // Людина і світ. – 2003. – №5. – С. 35-38.
3. Беднарчик Т. “Малі” рідновіри в діаспорі : ідеї і долі / Беднарчик Т. // Людина і світ. – 2004. – № 10. – С. 31-37.
4. Беднарчик Т. Релігійна громада українців “Бог є один” М. Боровика (Канада) / Беднарчик Т. // Історія релігій в Україні : Науковий щорічник. – Львів : Логос, 2005. – Кн. I. – С. 111-116.
5. Беднарчик Т. Громада імені Лесі Українки Української Національної Віри / Беднарчик Т. // Історія релігій в Україні : Науковий щорічник. – Львів : Логос, 2006. – Кн. I. – С. 174-179.
6. РУНВіра. Священна Книга Обрядів : Требник. – Нью-Йорк : [б.м.в.], 1991. – 112 с.
7. Межимир (волхв). Малий Требник Рідної Православної Віри. – К : Духовне видання РВ РПВ, 2005. – 157 с.
8. Священна Рада // Світло Оріяни. – 1997. – №1 (10) – С. 2.
9. Опис Священної Години Дажбожої, розроблений громадою “Оріяна” м. Запоріжжя згідно з Катехизисом РУНВіри // Світло Оріяни. – 1998. – №2 (11). – С. 2.
10. Базик Д. Неоязичництво України в контексті відродження первісних форм релігійних вірувань / Базик Д. // Історія релігій в Україні : Науковий щорічник. – Львів : Логос, 2007. – Кн. I. – С. 13-17.